

ABBY PETERSON

Fotografen måste väcka lusten till större kunskap

Tuija Lindström anser att fotografin måste få näring utifrån. Den måste vara utåtriktad och undersökande så att den kan öka medvetenheten hos både fotografen och betraktaren. Fotografen "forskar" i sig själv och därmed också i sin omgivning genom att välja ett ämne utifrån sina egna förutsättningar och vända ut och in på alla invanda föreställningar.

Fotoprofessorn Tuija Lindström, frilansfotografen Kerri Corley och sociologen Abby Peterson, samtliga Göteborg, slog sig ned framför en brasa i Bohuslän för att dryfta frågor kring fotografens roll gentemot sina subjekt, gentemot betraktaren, och gentemot fotografins institutioner.

Tuija Lindström (TL): Det känns som om jag ännu idag, precis som i slutet av sjuttio- och i början av åttiotalet, nosar på det ordlösa fotografierandet. Det är det som är så aktuellt idag. Jag tänkte på det när jag såg Francesca Woodmans fotografier. Det är en ung tjej, italiensk-amerikanska, som har fotograferat sig själv i olika rum och med olika kvinnofetichistiska kläder. Hon såg sig själv som ett offer och i detta känner jag så väl igen mig som jag var i slutet av sjuttioalet. Jag fotograferade aldrig mig själv, men jag tog mina väninnor med ner i källaren och klädde dem med läderpiskor, stövlar och masker. Vi var likadana allihop, vi var syskon och vi var alla insatta i det här utan att vi hade orden.

– En av mina första kvinnobilder är av en naken kvinna som målat sitt ansikte. Det var en ung finsk tjej, Tuittu, som hade suttit modell i tre år på Konstfack och på Mejan och var van vid sin egen nakenhet. När vi sågs öga mot öga och jag skulle fotografera henne, klarade hon inte av det. Hon gick och målade sitt ansikte så att det liknade en insekt, och först förstod vi inte vad det handlade om. Jag kände intuitivt att fotografierandet är något mycket starkare. Att sitta modell till kroki är inte samma sak som att bli fotograferad. Det blir mera sant, eller objektiserat, hon blev ett objekt på ett annorlunda sätt.

– Jag har skrivit om detta med språket som försvann, om språket som aldrig infann sig. Där satt vi och drack vin och jag undrade varför också jag som skulle ta bilden stod på totalt osäker mark. Hela min existens som kvinna och "fotograf" ifrågasattes. Varför blir jag nervös? Varför svettas jag om händerna? Varför känns det inte rätt? Varför mår jag så jäkla dåligt och känner mig snuskig? Jag gör det som borde vara det mest självklara, tar en bild på en annan kvinna. Idag skulle vi ha hundratals olika analyser eller teorier om vad som egentligen händer. Men då, 1978, hade vi *inga*. Bilderna upplevdes som väldigt provocerande och vi visste inte *hur* vi skulle göra våra röster hörda och våra bilder sedda. Sextio- och sjuttioalets feminism innebar att kvinnor överhuvudtaget inte skulle fotograferas nakna.

Kerri Corley (KC): Jag tror att en anledning till att vi slutade fotografera andra kvinnor och istället började fotografera oss själva var just att undvika att utsätta andra kvinnor för den här typen av fotografi.

TL: Men i de projekt som jag har haft med kvinnor har det aldrig handlat om att någon ska känna sig utsatt. Tvärtom har vi haft ett samarbete, exempelvis nu i filmen *Kvinnorna vid tjuvsjön*. Alla är mina väninnor sedan lång tid tillbaka och filmen är en total samproduktion, jag var där och flöt likaväl som de andra. Det är viktigt att vi inte isolerar oss från varandra utan arbetar tillsammans. Jag tycker om gruppflytningen i filmen!

AP: När jag tittade på filmen tänkte jag på till-

lit, som i och för sig hör samman med att flyta. Det var uppenbart att de hade en tillit till dig.

TL: Det handlar inte om tillit till mig, det handlar om tillit till det som vi ska göra tillsammans. Vi "skapar" nånting tillsammans. Egentligen är det fel att säga att jag är filmens regissör, vi gjorde den tillsammans.

– För att återgå till bilderna vi gjorde 78-79, så såg jag att Francesca Woodmans bilder i New York togs ungefär samtidigt. Ännu en gång häpnar jag över den globala företeelsen, att samma sak pågår samtidigt både här och där.

AP: Ja, det var det som jag menade. Du var inte heller unik i den ensamhet som vi alla kände. Det är först nu vi rekonstruerar vår historia och våra sammanhang.

TL: Javisst, men samtidigt lika förbannat fel. När jag såg Francesca Woodmans utställning på Kulturhuset kunde jag också se hennes omedvetenhet. Det finns inte alls samma medvetenhet hos henne som i Cindy Shermans senaste arbeten. Samma sökande attityd fanns också hos Cindy Sherman under de första tre-fyra åren då hon jobbade med bilder. Jag har läst i en artikel eller en uppsats att Cindy Sherman var den uslaste av eleverna när hon gick i fotoskolan. Lärarna rådde henne att lägga av, hon skulle ändå aldrig bli en fotograf. Sen kom det en annan lärare och sa "men gör det, det enda som intresserar dig". Då gör hon det stora kastet. Hon tänker efter vad det egentligen är som har intresserat henne mest i hela hennes liv. Som liten flicka hade hon älskat att klä ut sig i sin mammas kläder, i sin pappas kläder, i sin mosters kläder, att inta olika roller, spegla sig framför spegeln. Utifrån detta började hon fotografera. Från den här omedvetenheten – eller från steget ut i det okända – kan man nå en större medvetenhet.

KC: Är det den här pressen som du försöker att sätta på dina elever? Någon slags utforskning?

TL: Det är inte bara jag, det är trycket utifrån – lika med trycket hos eleverna själva. Det är den allmänna andan just nu, det är ett samtal som pågår, det samtida samtalet som vi för in i skolan. Där sitter jag i samma båt som de yngre. Jag har inte haft några gurus eller lärare som har satt de rätta böckerna i mina händer och gjort språket tydligt. Det är just dom här samtalen vi saknade för tio, femton år sedan.

Men det finns också en fara i att styra alldeles för hårt. Det kan bli en ny typ av hjärntvätt om eleverna aldrig får möjligheten att göra de kanske nödvändiga felstegen. Man kan också se att om trycket utifrån blir för hårt leder det till en motreaktion.

TL: Jag tror också att det finns elever som börjar jobba med de yttre attributen i postmodernismen, utan att egentligen veta vad det handlar om, enbart för att det är tidens tecken. Men det där kommer man nog ifrån eftersom du idag tvingas att besvara frågor. Eleverna tvingas att analysera, att vara mera medvetna. Det är inte så lätt att ljuga idag, som det kanske var för tio år sedan. I dag måste du ha orden, du måste kunna ställas mot väggen. Det här att "jag är konstnär, jag behöver inte veta vad jag gör" köper ingen idag. Det är vår plikt och skyldighet att ta reda på varifrån bilderna "kommer till oss", att kunna kartlägga oss själva och genom det också vårt samhälle.

– I skolan har vi fört in slutredovisningar till olika projekt. Det är stenhårda kritikerstunder. Eleverna ställer sig framför sina arbeten och berättar om processens gång inför inbjudna gäster. Sen diskuterar vi bilden – och inte personen som gjort den. Då är det lättare att ge objektiv kritik.

AP: Vad är din egen roll i dessa diskussioner med eleverna? Får vi se en massa Tuija-kopior i framtiden?

TL: Nej, jag är ingen förebild idag.

AP: Ingår inte det i relationen mellan lärare och elev?

TL: Jag blandar inte in mitt eget skapande i min undervisning. Jag försöker också själv bryta mig loss från konventionerna och hålla mig i rörelse. Kvinnorna i min film började ju faktiskt röra på sig, så jag jobbar både med film och video parallellt med mina stillbilder. Ibland måste man ha ett yttre attribut för att kunna bryta sig loss.

KC: Byta utrustning, menar du?

TL: Ja, nästan. För några år sen trodde jag att jag skulle gå över till färg. Men det fanns så mycket kvar att hämta inom den svartvita fotografien. Där finns det delikata inbyggt just i det fotografiska språket, och om man utnyttjar det maximalt får man större spelplan. Man kan även arbeta med själva frågeställningen dvs trovärdig-

Foto: Tuija Lindström

heten. Detta gör jag inte enbart av kärlek till den svartvita fotografin utan för att den erbjuder större möjligheter att gång på gång göra de tråkiga, trygga upprepningarna tills man förstår att fotografins historia till största delen har varit den svartvita fotografins historia. Tänk bara på en svartvit krigsbild. Hur kan det komma sig att den är mera trovärdig än en i färg?

AP: Vad vill du åstadkomma med din professorstjänst?

TL: Under mitt förordnande som gäller två gånger fem år är det min ambition att bygga upp Fotohögskolan till en av de centrala punkterna när det gäller fotografi i Europa. Jag vill forma den till en mötesplats för fotografer, konstnärer och filosofer som ska samarbeta med andra foto- och konstskolor ute i världen. Vi kommer att arbeta mera med mixed media och bygga upp en stark, teoretisk utbildning. Det är meningen att det ska födas någonting nytt, som vi kan ta med oss ut i samhället. Vi ska också börja bygga upp en Masters-utbildning som kommer att bli den första i Skandinavien.

AP: Jag tycker att i synnerhet kvinnliga foto-

grafer har ifrågasatt fotografins institutionalisering. Kanske bör man inte ens hålla fotografin inom akademiens eller museernas eller galleriernas väggar, utan istället spränga väggarna och försöka föra ut ett idékontaktnät i tunnelbanan och på bussar? Jag tänker framför allt på Barbara Krueger som går så långt att hon ifrågasätter konsten. Hon bryr sig inte ens om att signera sina bilder. Hur ser du på det här, du pratar ju väldigt mycket om att bygga upp en vital institution, eller hur?

TL: Visst, men samtidigt tror jag att det är viktigt för oss att vara delaktiga. Vi kan inte blunda för det faktum att Makten sitter (än så länge) just i dom här institutionerna, och det vore väl dumt att inte infiltrera där? Men jag kan också skrämmas av att förstaårselever kommer till mig och vill ha auktoritet, vill ha hierarki, *vill* ha en institution.

AP: Institutionalisering – är det jakten efter auktoriteten?

TL: Men det går ju hand i hand med medvetenheten. Först när du är medveten om institutionens byggnad, kropp, kan du bryta ned den och

bli fri från den. Jag tror att varje människa på sätt och vis också är en institution.

– Innan ordet "postmodern" blev känt i Sverige var den personliga framgången det viktigaste – att du har hamnat på Moderna Museets väggar eller i ett galleri. Ta då en titt bakåt och fundera! *Då* kommer du att bli orolig över ditt eget skapandes villkor. Hur gick detta till? Vem har du tillfredsställt? Vem styr *dig*? Och räcker det att du får framgång, blir omtyckt, älskad, berömd?

AP: Ja, alla vill vi ju ha bekräftelse.

TL: Visst, men bekräftelsen över sin egen förträfflighet borde väl få varningssignalen att blinka. Mina elever hade fått ett erbjudande att ställa ut på Avenyn, på Burger King. Dom protesterade "där kan man väl inte ställa ut". Men det är förmodligen den mest besökta platsen i hela Göteborg, och där finns fantastiska utrymmen, det är bara att utnyttja det! Gör en grej av det i stället, sa jag till mina elever. Koppla den här platsen med bilderna.

På vårutställningen i Konsthallen hade vi en elev som hade gjort fantastiskt vackra svartvita porträtt av unga kvinnor med avslöjad blick, uppblåsta till meterstora förstoringar i ett försök att bryta ned den modernistiska bilden av människan. Alla besökare på Konsthallen möttes av fuktiga, frågande ögon. Men man kunde inte undgå att leka med tanken på hur lätt bilderna kunde få ett annat innehåll om flickorna hade suttit på en annonsplacering med t ex trosreklam för H&M. Då skulle blickens fuktighet förmodligen få en annan innebörd.

AP: Kan du förklara lite närmare hur du ser på fotografens roll och hennes/hans ansvar gentemot betraktaren.

TL: Fotografen måste få näring utifrån, den måste vara utåtriktad och undersökande. Syftet med det ska vara att öka medvetenheten hos den som gör bilderna och väcka en lust till större kunskap och inlevelse även hos betraktaren. Jag tycker om att säga att "vi forskar" i oss själva, därmed också i vår omgivning. Att man vågar ställa frågor, att man vågar välja ett ämne utifrån sina egna utgångspunkter och undersöker och vänder sakernas och känslornas tillstånd in och ut. Jag frågade art direktorn Lars Hall när han var föreläsare på Konstfack hur dom gör på en reklambyrå när dom kläcker ideer. "Först slår

man sönder ägget, sen vänder man det och börjar jobba där." Det är ungefär så som dagens unga fotografer gör, forskar och slår sönder det gamla. Vi måste få en större medvetenhet om hur manipulerade och programmerade vi är. Vi måste analysera bilden och ställa frågor om vad du har gjort eller varför och sedan klä av bilden, helt enkelt. Och sedan börja ställa frågor, till dig själv...

AP: Slutligen handlar det alltså om vem det är som betraktar. Att bildens innehåll eller läsesätt förändras i förhållande till var den visas och hur den visas. Den vetenskapen måste nå ut till allmänheten. Ett större ansvar måste också ställas på betraktaren!

SUMMARY

Sociologist Abby Peterson, photography professor Tuija Lindström and free lance photographer Kerri Corley discussed the role of the photographer versus the objects, the spectators and the institutions of photography. One of the issues was the fact that the feminists of the 1960s and the 1970s opposed photographing in the nude. Kerri Corley said that she began to take nude pictures of herself, in order to avoid exposing other women to this kind of photography. Tuija Lindström, however, chose to cooperate with her objects. Her film *The Women by the Lake of Bulls* (Kvinnorna vid Tjursjön) is entirely a co-production.

Tuija Lindström, Professor of Photography at the College of Photography in Gothenburg, and her students analyse and scrutinize their pictures in a way that was uncommon only ten years ago. She argued that the photographers owe it to the public to find out "where the pictures come from", and to map out the photographers as well as the societal context in which they work. Tuija Lindström thinks that photography must be inspired by society around us. It must reach out and heighten the photographer's awareness as well as to arouse the spectator's empathy and ignite the urge to know more. The photographer should "investigate" her/himself, and thus also the societal context, by choosing a topic on her/his own conditions and then turn all ingrained opinions inside out.

*Abby Peterson
Institutionen för sociologi
Göteborgs universitet
Skanstorget 18
S-411 22 Göteborg*